

Ýalynly ýyllaryň gerçekleri

Category: Edebi tankyt, Goşgular, Hekaýalar, Kitapcy, Medisina, Poemalar, Ýazyjy şahyrlaryň we alymlaryň terjimehaly
написано kitapcy | 22 январа, 2025
Ýalynly ýyllaryň gerçekleri ÝALYNLY ÝYLLARYŇ GERÇEKLERI

■ Ata KERIMOW

Ata Kerimow Murgap welaýatynda, Şordepe obasynda doglupdyr. 1939-njy ýylda Aşgabatdaky pedinstitutda girýär. Faşistleriň urşa başlamagy bilen, A.Kerimow Aşgabatda Harby Komissariata fronta gitmek hakda arza ýazýar. Ol ilki Gyrgyzystanda harby tälim alýar. 1942-nji ýylda starşina derejesini alandan soň, Demirgazyk-günbatat frontunda faşistlere garşy hüjüme gatnaşýar. 1942-nji ýylyň iýunynda agyr ýaralanýar we 1943-nji ýylyň sentýabryna çenli Kazan gospitalynda ýatýar. Ol frontdan bir aýagyny aldyryp, Murgaba gaýdyp gelýär.

Ol ajaýyp talantdy. Türkmen edebiýatynda A.Gulmuhammedow, O.Täçnazarow, H.Şahberdiýew ýaly edebi talantlar bardy. Ýöne olar edebi tankytçy hökmünde öňe çykmandy. A.Kerimow bolsa, ýörite tankytçy hökmünde ykrar edilipdi. Onuň 1950-1955-nji ýyllardaky çykyşlary tankydy hereketi işjeňleşdirdi. Şol wagtlar ol öz okuwçylary Öde Abdyllaýew, Abdylla Myradow dagyny edebi tankyda çekip, olara uly umyt bildirdi. 1950-nji ýyllarda Moskwada geçen tankytçylaryň uly geňeşine Aşgabatdan A.Kerimow çagyryldy. A.Kerimowy aeroportdan Moskwa ugradan A.Kekilow ýanyndaky K.Salyha şuny aýtdy:

"Ata Kerimowa tankydyň hüjümçisi" diýmek bolar, Moskwadan gaýdyp gelenden soň, ol edebi tankydyň mundan beýläkki ösüşiniň hem barşynyň generaly bolaysa gerek".

1955-nji ýylda A.Kerimow Moskwa gidip, aspirantura okuwa girýär. Ýöne iki aýdan soň köne dertleri beterläp keselhana düşýär. Ol keselhanada ýatyrka-da münder-münder kitaplary gapdalyndan aýranok. Özi hem köp wagt geçmänkä, 1955-nji ýylyň

27-nji martynda şol kitaplarynyň arasynda dünýäden ötýär.

■ Gurban EÝÄMBERDIÝEW

Gurban Eýäamberdiýew Beýik Watançylyk urşuna gatnaşan ýazyjylaryň biri. Ol 1912-nji ýylda Mary raýonynyň 2-nji Gökje obasynda doglan. "Türkmen döwlet neşiriň" terjimeçisi bolupdyr. "Sowet Türkmenistany" gazetinde hem işläň.

G.Eýäamberdiýewiň eden terjime eserleriniň sanawy şeýle: M.Ý.Lermontowyň "Goşgular" kitaby, P.Pawlenkonyň "Gündogarda", Gonçarowyň "Oblomow" diýen eserleri. Ol L.N.Tolstoýyň "Uruş we parahatçylyk" romanynyň hem birinji tomuny terjime edipdir. Şeýle hem onuň birnäçe ownuk hekaýalary, oçerkleri, makalalary bar.

G.Eýäamberdiýewiň ogly Arslan Myradowıç Eýäamberdiýew harby lukman, medisina ylymlarynyň kandidaty. Ol Ukrainanyň Harkow şäherinde ýaşaýar.

G.Eýäamberdiýew 1943-nji ýylda Moldawiýany faşistlerden azat etmek ugrundaky söweşlerde wepat bolýar.

■ Baba JAPAROW

Baba Japarow 1913-nji ýylda dünýä inýär. Tejende Eziz Çapygyň (Eziz hanyň -t.b.) agasy Salyh Çapygyň gyzyna öýlenýär. Ol şu sebäpli Türkmenistandan Özbegistana sürgün edilip, köp wagtlap şol ýerde ýaşaýar. Şol ýerden hem 1942-nji ýylyň martynda fronta çagyrylýar. Ilki bile ol Kuýbyşew şäherinde harby uçilişede tälim alýar. Soň bolsa söweş meýdanyna ugraýar. Ol Stalingradda fronta girýär. Soň Dördünji Ukraina frontuna birigýär. Polşada rezerw armiýasyna geçirilýär. Ownuk ýaralaryna garaman, ol şondan soň, tä Berline çenli hüjümde hereket edýär we Berliniň alynmagyna gatnaşýar. Ol "Gyzyl ýyldyz" ordeni we başga-da ençeme medallar bilen sylaglanýar. Ol 1946-njy ýylda frontdan gaýdyp gelýär.

Baba Japarowyň şygýrlardan we poemalardan ybarat kitaplarynyň onlarçasý çap edilýär. Ol 1989-njy ýylda dünýäden ötdi. Onuň 350 takmyn sahypada ýazylan romany awtoryň şahsy arhiwinde saklanýar.

■ Naryman JUMAÝEW

"Şol döwürlerde Türkmen döwlet neşirýatynyň direktory meni çagyryp: "Naryman Jumaýew bilen Artykow uruş wagty faşistlere ýesir düşen adamlar. Şolary işden boşat!" diýip, maňa buýruk berdi. Men olaryň ikisiniň gowy görýärdim. Nätmeli? Siz ýesir düşüpsiňiz, şonuň üçin sizi işden boşadyň..." diýmek bolanok. Artykownyň redaktirlän kitabyna seredip, ownuk-uşak kemçilik tapan bolup: "Siz başga ýerden iş tapýançaňyz, men sizi boşatjak däl. Ýöne iş weli gözleniň!.." diýdim. Artykow meselä düşünen bolmaga çemeli: "Meni häzir boşadaýsaňyzlaň!" diýip, arza ýazdy. Men ony işden boşatdym. Ýöne gaty gynandym. Biz onuň bilen köne dostduk.

Men soň Naryman Jumaýew bilen gürrüňleşip oturdym. Naryman Jumaýew, dogrudan-da, ýesir düşen eken. Ýöne ol şol ýesirlikden gaçyp hem çykyp bilipdir. "Ýesirlikden gaçyp gaýtmak ol gahrymançylykly hyzmat ahyry!" diýip, baryp başlyk Bunýadowa gürrüň edip berdim. Şol sebäbe görä-de men bu zehinli adamyny – Naryman Jumaýewi gullukdan boşatmaklyga garşy çykdim we boşatman saklandym..."

(Çary Aşyrowyň "Üç döwür" awtobiografiki romany, 377-nji sah.)
Ýazyjy şahyrlaryň we alymlaryň terjimehaly